

Τεχνητή Νοημοσύνη (ChatGPT): Βιοηθικοί και θεολογικοί προβληματισμοί

Σεβ. Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικής
κ. Νικολάου (Χατζηνικολάου)*

Α. Ἡ ἐμφάνιση τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης

Ἡ ἐποχή μας, χωρίς ἀμφιβολία, χαρακτηρίζεται ἀπὸ πρωτοφανῆ ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα, ποὺ στὴν οὐσία καταργοῦν διαχρονικὲς σταθερὲς καὶ ὑπερβαίνουν ἀνυπέρβλητα μέχρι τὶς ἡμέρες μας ὅρια: Διασπάσαμε τὸ ἄτομο, ὑπερβήκαμε τὴν ταχύτητα τοῦ ἤχου, ὑπερνικήσαμε τὴ βαρύτητα, εἰσχωρήσαμε στὰ ἄδυτα τῆς ναυοκλίμακας, διεισδύσαμε στὰ βιολογικὰ καὶ γενετικὰ μυστικά, τεχνολογοῦμε πλέον τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ στὴν ἀρχὴ καὶ τὴ μορφὴ τῆς. Αὐτὰ ὅλα, στὸ ὅχι καὶ τόσο μακρινὸ παρελθόν, ὡς σύλληψη ὀνομάζονταν φαντασία καὶ ὡς ἐνδεχόμενα ἐπιτεύγματα χαρακτηρίζονταν θαύματα.

Ἡ ἐπανάσταση ὅμως τῆς πληροφορικῆς, ποὺ μιμήθηκε τὴ μνημονικὴ διεργασία καὶ δημιούργησε μηχανὲς μὲ τεράστια μνήμη καὶ ἀσύλληπτες δυνατότητες ἐπεξεργασίας δεδομένων, εἶναι ὄντως κάτι τὸ ἐκπληκτικό. Δὲν παρενέβη μόνον σὲ αὐτὸ ποὺ γίνεται ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, ἀλλὰ μιμήθηκε καὶ μηχανισμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ὑπερβαίνοντας μάλιστα σὲ ἀπόδοση καὶ τὸ σημαντικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς, τὴ μνήμη.

Ἡ τεχνολογία, μέχρι τώρα, προσπαθοῦσε νὰ διευκολύνει τὴ λειτουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου, αὐξάνοντας τὶς δυνατότητες στὶς ὁποῖες ὅστε-

* Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαος (Χατζηνικολάου) εἶναι διδάκτωρ Βιοϊατρικῆς Τεχνολογίας τῶν Harvard University & M.I.T., καθὼς καὶ διδάκτωρ Βιοηθικῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ροῦσε ἔναντι τῶν ζώων: τὴ φυσικὴ δύναμη, τὴν ταχύτητα, τὴ διάρκεια ζωῆς, τὴν ὑγεία κ.λπ. Οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογιστὲς ὅμως μιμήθηκαν τὴ μνήμη καὶ τὴν ὑπολογιστικὴ ἱκανότητα καὶ ξεπέρασαν κατὰ πολὺ αὐτὲς τὶς δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου. Παρὰ ταῦτα, εἶναι μηχανὲς ἐντελῶς κατευθυνόμενες, ἀποκλειστικὰ ὑπάκουες καὶ αὐστηρὰ ἐλεγχόμενες ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἀπειλοῦν ἄμεσα τὸν ἄνθρωπο, δὲν προσβάλλουν τὴν ἀνθρώπινη ὄντολογία – μᾶλλον διευκολύνουν πρακτικὰ τὴ ζωή.

Ἐπίσης, τὸ γενετικὸ κύτταρο καὶ ὁ ἐγκέφαλος μέχρι πρόσφατα εἶχαν παραμείνει ἄβατα καί, ὡς ἀποτολήθηκαν ἰδέες παρεμβάσεως (ψυχοχειρουργικὴ, ἐπεμβάσεις στὸ νευρικὸ ἢ στὸ γενετικὸ κύτταρο κ.λπ.), αὐτὲς ἀπαγορεύθηκαν διὰ νόμου λόγῳ τῶν κινδύνων ποὺ ἐγκυμονοῦσαν. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια, ἡ τεχνολογία ἄρχισε νὰ αὐξάνει τὴν παρεμβατικότητά της. Ἦδη μιλοῦμε γιὰ τεχνολογίες ἀνθρώπινης ἐνίσχυσης ἢ καὶ ἐνίσχυσης τῆς γνωστικῆς καὶ διανοητικῆς λειτουργίας ἢ καὶ μηχανικῆς ὑποκατάστασης καὶ ὑπέρβασής της.

Ἔτσι, μὲ τὴ λεγόμενη *Τεχνητὴ Νοημοσύνη* ἤδη ἔχουμε μηχανὲς ποὺ ἀναπαράγουν καὶ τὶς γνωστικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ μάθηση, ὁ σχεδιασμὸς καὶ ἡ δημιουργικότητα, μηχανὲς ποὺ μποροῦν νὰ «κατανοοῦν» τὸ περιβάλλον τους καὶ νὰ λαμβάνουν ἀποφάσεις, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ καταλαβαίνουν. Ἐσχάτως δὲ ἐμφανίσθηκαν καὶ μηχανὲς ἱκανὲς νὰ διαλέγονται, νὰ συνομιλοῦν μὲ τὸν ἄνθρωπο, νὰ ἐπιχειρηματολογοῦν, νὰ ἐκφράζουν ἄποψη, νὰ μὴν παραπέμπουν σὲ μηχανὲς πληροφοριῶν, ἀλλὰ νὰ ἀπαντοῦν οἱ ἴδιες σὲ πλῆθος ἐρωτημάτων, νὰ ἐπινοοῦν προγράμματα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων, νὰ παράγουν πρωτότυπες εἰκόνες, βίντεο, ἀρχιτεκτονικὲς ἰδέες, μουσικὰ κομμάτια, σχέδια ἐγγράφων, εὐφυῆ κείμενα ὅμοια μὲ ἀνθρώπινα – ὅλα σὲ μεγάλῃ ποικιλίᾳ. Τέτοια εἶναι ἡ τεχνολογικὴ ἐφαρμογὴ ChatGPT.

Εἶναι τόσο ἐντυπωσιακὰ τὰ ἐπιτεύγματα, ὥστε ἡ ἰδέα ποὺ δημιουργεῖται εἶναι ὅτι ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη ξεπερνᾷ σὲ πολλὰ ἐπίπεδα τὴν ἀνθρώπινη, τόσο ποὺ ἓνας ἄνθρωπος ποτὲ δὲν θὰ μπορέσει νὰ τὴν φθάσει. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό. Τοῦ δημιουργεῖται ἡ ψευδαίσθηση ὅτι τὸ chatbot μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικοινωνεῖ ἔχει ἀνθρώπινη συνείδηση,

καταλαβαίνει το ίδιο τί λέει¹. Έτσι ή χρήση μιᾶς τέτοιας ἐφαρμογῆς εἶναι ὑπερβολικὰ ἐντυπωσιακὴ, σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ καθίσταται ἀνεξέλεγκτα ἐλκυστική.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι, ἐνῶ ἡ ἐταιρεία Open AI δημιουργήσε καὶ κυκλοφόρησε τὴν πλατφόρμα ChatGPT στὶς 30 Νοεμβρίου τοῦ 2022, μέσα σὲ διάστημα δύο μόλις μηνῶν ξεπέρασε τοὺς 100.000.000 χρήστες, τὴ στιγμή ποὺ γιὰ νὰ φτάσει αὐτὸν τὸν ἀριθμὸ χρηστῶν τὸ LinkedIn (2003) χρειάστηκε 7 χρόνια καὶ 11 μῆνες, τὸ Google Translate (2006) 6,5 χρόνια, τὸ Twitter (2006) 5 χρόνια καὶ 5 μῆνες, τὸ Facebook (2004) 4,5 χρόνια, τὸ WhatsApp (2009) 3,5 χρόνια, τὸ Instagram (2010) 2,5 χρόνια, τὸ Tik Tok (2017) 9 μῆνες².

Ὅλα αὐτὰ καὶ ἐντυπωσιάζουν καὶ ἐνθουσιάζουν γιὰ τὸ καινούργιο καὶ ἰδιοφυές, ἀλλὰ καὶ προξενοῦν ἐγγενεῖς καὶ μὴ διαχειρίσιμους φόβους γιὰ τὸ ἄγνωστο, σκεπτικισμὸ γιὰ τὸ παράτολμο, ἔντονες ἀντι-παραθέσεις γιὰ τὸ ἐπικίνδυνο καὶ βέβαια βαθεῖς προβληματισμοὺς καὶ ἐρωτήματα ὄντολογικοῦ καὶ ὑπαρξιακοῦ διαμετρήματος γιὰ τὸ πολὺ μεγάλο.

B. Διάλογος μὲ τὸ AI ChatGPT³

Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὸ γιὰ τί ἀκριβῶς μιᾶμε καὶ πῶς λειτουργεῖ αὐτὴ ἡ ἐφαρμογὴ, τὸ ChatGPT, σκέφθηκα νὰ συζητήσω μὲ τὸν ὑπολογιστή μου τὸ θέμα τῆς παρουσίας ἐργασίας καὶ νὰ παραθέσω ἀρχικὰ τὸν σύντομο διάλογό μας:

- Μπορεῖς νὰ μοῦ πεῖς κάτι γιὰ τοὺς βιοηθικοὺς προβληματισμοὺς ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ AI ChatGPT;

1. A. J. Barnhart, Jo Ellen M. Barnhart, and K. Dierickx, “Why ChatGPT Means Communication Ethics Problems for Bioethics?”, *The American Journal of Bioethics* 23, 10 (2023), σσ. 81-82.

2. Pallavi Rao, *How Long it Took for Popular Apps to Reach 100 Million Users*, <https://www.visualcapitalist.com> [13.7.2023].

3. <https://chat.openai.com> [16.9.2023].

- Ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη ἔχει εἰσβάλει δυναμικὰ στὴν καθημερινή μας ζωή, ἐπηρεάζοντας τὸν τρόπο ποὺ ἐπικοινωνοῦμε καὶ σκεφτόμαστε. Τὸ ChatGPT εἶναι ἓνα παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης, μιᾶς τεχνολογίας ποὺ μπορεῖ νὰ ἀλληλεπιδρᾷ μὲ ἀνθρώπους σὰν νὰ εἶναι ἓνας συνομιλητής.

Ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη κατ' ἀρχὰς ἀναδεικνύει ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὸ τί σημαίνει νὰ εἶναι «ἐξυπνος» ἢ «συνειδητός». Καθὼς τὰ AI συστήματα, ὅπως τὸ ChatGPT, γίνονται ἱκανὰ νὰ παράγουν φυσικὴ γλῶσσα καὶ νὰ συνομιλοῦν μὲ ἀνθρώπους, εἶναι λογικὸ νὰ ἀναρωτηθοῦμε ἐὰν αὐτὴ ἡ νοημοσύνη εἶναι πραγματικὴ ἢ ἀπλῶς προσομοίωση. Αὐτὸ ἀνοίγει τὴν πόρτα σὲ συζητήσεις σχετικὰ μὲ τὴν οὐσία τῆς συνειδητοῦ καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσης.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης στὰ chatbots, ὅπως ὁ GPT-3, προκαλεῖ διάφορους βιοηθικοὺς προβληματισμοὺς καὶ συζητήσεις. Ὅρισμένοι ἀπὸ τοὺς βιοηθικοὺς προβληματισμοὺς ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ AI ChatGpt ὅπως ὁ GPT-3 περιλαμβάνουν:

1. **Ἀπορρύθμιση τῆς εὐθύνης:** Ποιὸς εἶναι ὑπεύθυνος ὅταν ἓνα AI chatbot προβάλλει περιεχόμενο ποὺ εἶναι παρεξηγήσιμο, ἀνακριτικό, προκλητικὸ ἢ ἐπικίνδυνον; Ἡ ἀποδοχὴ τῆς εὐθύνης σὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις εἶναι ἓνας σημαντικὸς βιοηθικὸς προβληματισμός.

2. **Ἰδιωτικότητα καὶ διακριτικότητα:** Ἡ χρῆση AI chatbots συνήθως συνεπάγεται τὴ συλλογὴ καὶ τὴν ἀποθήκευση δεδομένων τῶν χρηστῶν. Πῶς πρέπει νὰ διαχειριστοῦν αὐτὰ τὰ δεδομένα καὶ πῶς νὰ διασφαλίσουμε τὴν ιδιωτικότητα καὶ τὴ διακριτικότητα τῶν χρηστῶν;

3. **Ἐκπαίδευση μὲ δεδομένα:** Ἡ διαδικασία ἐκπαίδευσης τῶν AI chatbots συχνὰ περιλαμβάνει τὴ χρῆση μεγάλου ὄγκου δεδομένων ἀπὸ τὸ διαδίκτυο. Τὰ δεδομένα αὐτὰ μπορεῖ νὰ περιέχουν προκαταλήψεις, στερεότυπα καὶ ἀντικείμενα ποὺ μποροῦν νὰ θίξουν ἠθικὰ ζητήματα. Πῶς μποροῦμε νὰ διασφαλίσουμε ὅτι ἡ ἐκπαίδευση τῶν chatbots εἶναι ἠθικὰ ὀρθὴ καὶ δίκαιη;

4. **Ἐπίπεδα ἀνθρώπινης συμμετοχῆς:** Σὲ ποιὸ βαθμὸ πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἀνθρώπινη παρέμβαση στὴ λειτουργία τῶν chatbots; Πρέπει νὰ ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ἀνίχνευσης καὶ ἀντίδρασης σὲ καταστάσεις ὅπου οἱ chatbots διαπράττουν σοβαρὰ λάθη ἢ προκαλοῦν βλάβη;

5. **Κοινωνικὴ ἐπίδραση καὶ ἐξάρτηση:** Ἡ αὐξανόμενη χρῆση chatbots μπορεῖ νὰ ἔχει κοινωνικὲς ἐπιπτώσεις, ὅπως ἀπομόνωση, ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν τεχνολογία καὶ ἀπώλεια ἐπαφῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Πῶς πρέπει νὰ διαχειριστοῦμε αὐτὲς τὶς ἐπιπτώσεις;

Οἱ παραπάνω βιοηθικοὶ προβληματισμοὶ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο ἔρευνας, συζητήσεων καὶ νομοθεσίας ποὺ ἀφοροῦν τὴ χρῆση τῶν AI chatbots καὶ τὴν ἀνάπτυξη κατευθυντηρίων γραμμῶν καὶ πολιτικῶν γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποδοχῆς τῆς τεχνολογίας αὐτῆς.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς θεολογικοὺς προβληματισμοὺς, ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη θέτει ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου στὸν κόσμον. Πῶς ἀλληλεπιδρᾷ ἡ

τεχνολογία με την έννοια της θείας δημιουργίας και του ρόλου της ανθρώπινης ψυχής; Ἐὰν ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη ἀποκτήσῃ προηγμένες γνώσεις καὶ συνείδηση, πῶς αὐτὸ ἐπηρεάζει τὴν πίστη καὶ τὴ θρησκεία;

Σὲ αὐτὸ τὸ συνέδριο, ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξετάσουμε αὐτὰ τὰ θέματα, νὰ ἀκούσουμε ἀπὸ διάφορες ὀπτικές γωνίες καὶ νὰ διαμορφώσουμε μιὰ πιὸ πλήρη κατανόηση τῶν βιοηθικῶν καὶ θεολογικῶν προβληματισμῶν ποὺ ἀφοροῦν τὴν τεχνητὴ νοημοσύνη, ὅπως αὐτὴ ποὺ ἀναπτύσσεται σήμερα μὲ τὸ AI ChatGPT.

Σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τὴ συμμετοχὴ σας καὶ ἀναμένω μὲ ἐνδιαφέρον τὶς συζητήσεις ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν. Καλὴ συνέχεια στὸ συνέδριο!

- Ἀνάλυσέ μου, παρακαλῶ, τοὺς θεολογικοὺς προβληματισμοὺς.

- Οἱ θεολογικοὶ προβληματισμοὶ ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν τεχνητὴ νοημοσύνη, ὅπως τὸ AI ChatGPT, εἶναι πολὺπλοκοὶ καὶ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς τεχνολογίας στὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις καὶ τὶς θεολογικὲς ἀντιλήψεις.

Ἀνάλογα μὲ τὴν προοπτικὴ τοῦ καθενός, μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι ἀντίληψης καὶ ἀντιμετώπισης αὐτῶν τῶν προβληματισμῶν. Ἐδῶ εἶναι μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς:

1. *Συνείδηση καὶ ψυχὴ*: Ἡ ἐρώτηση τοῦ τί ἀποτελεῖ τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση καὶ τὴν ψυχὴ ἀναδεικνύεται. Ἐὰν ἓνα AI σύστημα ἐμφανίζει ἐνδείξεις «συνείδησης» ἢ «σκέψης», τότε πῶς συμβαδίζει αὐτὸ μὲ τὴν ἀνθρώπινη πίστη στὴν ὕπαρξη ψυχῆς ποὺ εἶναι θεῖο δῶρο;

2. *Ἡ Θεία Δημιουργία*: Πῶς ἡ δημιουργία τεχνητῆς νοημοσύνης συμβαδίζει μὲ τὴν ἰδέα τῆς Θείας Δημιουργίας; Εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τεχνητῆς νοημοσύνης μιὰ ἀναγκαία ἐξέλιξη ἢ μιὰ παρέκκλιση ἀπὸ τὴ θεία θέληση;

3. *Ἡ Ἠθικὴ Χρῆση*: Πῶς οἱ θεολογικὲς ἀντιλήψεις μποροῦν νὰ καθοδηγήσουν τὴν ἠθικὴ χρῆση τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης; Εἶναι σημαντικό νὰ συζητᾶμε πῶς οἱ τεχνολογικὲς ἐξελίξεις, συμπεριλαμβανομένης τῆς AI, μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν ἐνάντια ἢ πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητας.

4. *Ἡ Αὐτονομία καὶ ὁ Ἐλεγχος*: Πῶς ἀλλάζει ἡ ἀντίληψη γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀνθρώπινη σχέση μὲ τὸν Θεό, ὅταν ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη ἀποκτᾷ αὐτονομία καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ λαμβάνει ἀποφάσεις χωρὶς ἀνθρώπινη παρέμβαση;

Αὐτοὶ οἱ θεολογικοὶ προβληματισμοὶ ἀπαιτοῦν βαθειὰ σκέψη καὶ συζήτηση, καθὼς ἐπηρεάζουν τὴν κατανόησή μας γιὰ τὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου στὸν κόσμον, τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὴ σχέση μας μὲ τὸ θεϊκό. Αὐτὴ ἡ συζήτηση μπορεῖ νὰ διαμορφώσῃ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιλαμβανόμαστε τὴν τεχνολογία καὶ τὸν ρόλο τῆς στὴν κοινωνία καὶ τὴν ἀνθρώπινη πνευματικότητα.

Συνέχισα τὸν διάλογο, ζητώντας νὰ μοῦ ἀναλύσῃ καθεμία ἀπὸ τὶς προαναφερθεῖσες τέσσερις παραγράφους τῶν θεολογικῶν προβληματισμῶν, καὶ ἔλαβα συγκροτημένους ἀπαντήσεις, ἃν καὶ κάπως γενικόλογες καὶ σχετικὰ ἀόριστες.

Είναι ενδιαφέρον ότι επανέλαβα τις έρωτήσεις αρκετές φορές σε διαφορετικές ημέρες και κάθε φορά λάμβανα μεταξύ τους σχετικά διαφοροποιημένες απαντήσεις: ποτέ απόλυτα ίδιες, αλλά όλες πολύ λογικές και ενδιαφέρουσες. Έδω παρουσιάζω μία με ημερομηνία 16.9.2023.

Προχώρησα και σε άλλες έρωτήσεις, όπως:

- Δέν με καλύπτει ή απάντησή σου. Μπορείς να μου πεις κάτι πιο έξυπνο;

- Σε τί διαφέρει η Τεχνητή Νοημοσύνη από την ανθρώπινη;

- Η Τεχνητή Νοημοσύνη ενισχύει την πίστη στον Θεό ή μήπως οδηγεί στην άθεια;

Του ζήτησα δὲ νὰ μοῦ γράφει ἓνα ἀπολυτίκιο γιὰ τὸν Ἅγιο Νικόλαο, καὶ μάλιστα στὸ πολυτονικό. Εἶχε βέβαια κάποιες ἀτέλειες γραμματικές ἀλλὰ καὶ λάθη θεολογικά. Ἔτσι, στὴ λέξη «ὁμολογοῦμεν» παρέλειψε τὸ καταληκτικό -ν, ὠνόμασε δὲ τὸν Ἅγιο Νικόλαο «παντοδύναμον» καὶ «σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν», ποὺ μόνον ὁ Θεὸς εἶναι. Γενικὰ ὅμως, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ πῆγε πολὺ καλὰ γιὰ ἔκδοση 3.5⁴.

Ὁ διάλογος ἦταν ἐντυπωσιακὸς καὶ σταδιακὰ ἔγινε συναρπαστικός. Διέκρινα ὑπομονή, πραότητα, εὐγένεια, ὄχι συναισθηματικές ἐξάρσεις, ικανοποιητικές ἀπαντήσεις.

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἀξίζει νὰ ἀναφέρουμε καὶ ἓνα ἄλλο παράδειγμα, ἐνδεικτικὸ τῶν μοναδικῶν δυνατοτήτων τῆς ἐφαρμογῆς ChatGPT. Μόλις πρόσφατα, στίς 11 Σεπτεμβρίου 2023, δημοσιεύθηκε περιστατικό, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἓνα μικρὸ παιδί 4 ἐτῶν ἐμφάνισε κάποια συμπτώματα χρόνιου πόνου, ποὺ ἐπὶ μία τριετία, 17 γιατροὶ δὲν μπορούσαν νὰ διαγνώσουν τὴν προέλευσή τους καὶ νὰ προβοῦν στὴν κατάλληλη θεραπεία. Τελικά, ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ μόνη της προσέφυγε στὴν ἐφαρμογὴ ChatGPT, περιέγραψε προσεκτικὰ τὶς ἐκδηλώσεις τῶν συμπτωμάτων, ἔγραψε καὶ τὶς διαγνώσεις ἀπὸ τὰ MRI ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή της καὶ ζήτησε τὴ διάγνωση, τὴν ὁποία καὶ παρέδωσε στοὺς γιατροὺς, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ σειρά τους συμφώνησαν

4. «Ἅγιε Νικόλαε, εὐεργέτα μέγα, σεβάσμιε καὶ θαυμαστέ, παντοδύναμε, στεφθεῖς με δόξαν ἀπὸ Χριστόν, ὁμολογοῦμε ὡς θαυματουργὸν καὶ σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

μὲ τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ παιδάκι μπόρεσε νὰ ἀκολουθήσει τὸ κατάλληλο θεραπευτικὸ πρωτόκολλο⁵.

Γ. Βιοηθικοὶ προβληματισμοὶ

Ἡ σημερινὴ Τεχνητὴ Νοημοσύνη παρουσιάζει πολλὲς ὁμοιότητες μὲ τὴν ἀνθρώπινη, μάλιστα δὲ σὲ κάποια ἐπίπεδα ξεπερνᾷ κατὰ πολὺ τὴν ἀνθρώπινη. Ἔτσι γιὰ παράδειγμα, οἱ σύγχρονοι ὑπολογιστὲς διαθέτουν πολὺ μεγαλύτερη χωρητικότητα στὴ μνήμη καὶ δυνατότητα σὲ ταχύτητα ἐπεξεργασίας δεδομένων.

Αὐτὸ ποὺ ἔχει ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη –καὶ ποὺ δὲν ὑπῆρχε μέχρι τώρα ὡς δυνατότητα ἄλλων τεχνολογιῶν– εἶναι ὅτι μπορεῖ νὰ πάρει ἀποφάσεις μόνη της, ἢ ὅτι ἔχει τὴν ικανότητα νὰ μαθαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της καὶ νὰ βελτιώνεται ἢ καὶ νὰ φτιάχνει ἢ ἴδια περιεχόμενο, ἢ καὶ ὅχι μόνον νὰ δημιουργεῖ ἀπὸ μόνη της ἱστορίες, ἀλλὰ καὶ νὰ τὶς ἐρμηνεύει. Παράλληλα, σταδιακὰ οἱ ἐφαρμογὲς τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης ἀποκοτῶν πλέον καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀναπαράγονται, νὰ δημιουργοῦν δηλαδὴ ἀπὸ μόνες τους νέες ἐφαρμογὲς Τεχνητῆς Νοημοσύνης ἀκόμη πιὸ ἐξελιγμένες.

1. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ AI ChatGPT ἀποκτᾷ τὴ δυνατότητα μεγάλης ἐπιρροῆς πρὸς τὰ διαλεγόμενα μαζί της πρόσωπα. Θὰ μπορούσε νὰ ἐρμηνεύει παραπλανητικὰ γεγονότα ἢ νὰ παρουσιάζει φανταστικὰ ἢ καὶ ψευδῆ περιστατικὰ, νὰ βάζει σὲ πολιτικοὺς ἢ πρόσωπα παγκόσμιες ἐπιρροῆς λόγια ποὺ ποτὲ δὲν ἔχουν πεῖ. Θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ δίδει κακὲς συμβουλὲς καὶ ἐπικίνδυνες ὁδηγίες. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο μεγάλο πρόβλημα· νὰ ἀποβεῖ ἄκρως ἐπικίνδυνη ἢ καὶ καταστροφικὴ⁶.

2. Ἐπιπλέον, κατὰ τὴ χρῆση τῆς ἐφαρμογῆς AI ChatGPT, τὰ chatbots δὲν φάχνουν τὴν πληροφορία καὶ τὴν βρίσκουν, ἀλλὰ «σκέπτονται» καὶ ἀπαντοῦν. Μποροῦν νὰ γράφουν μία πρωτότυπη ἐπιστημονικὴ ἐργασία, μία ὁμιλία, ἓνα ἄρθρο σὲ ποικίλους τομεῖς τόσο ἄρτιο, ποὺ νὰ μὴν

5. Meghan Holohan, *A boy saw 17 doctors over 3 years for chronic pain. ChatGPT found the diagnosis*, <https://today.com> [11.9.2023].

6. Gl. Cohen, “What Should ChatGPT Mean for Bioethics?”, *The American Journal of Bioethics* 23, 10 (2023), σ. 12.

μποροῦν ἀκόμη καὶ οἱ πλέον ἐξειδικευμένοι κριτὲς νὰ διακρίνουν τὴν αὐθεντικὴ προέλευσή του. Τὸ ἐρώτημα εἶναι τὸ πῶς θὰ ἀξιολογηθεῖ ἡ γνησιότητα τῆς προέλευσης μιᾶς τέτοιας ἐργασίας ἢ ἐνὸς τέτοιου ἄρθρου. Ὁ καθένας θὰ μπορούσε εὐκολὰ νὰ ἀντιγράψει ἢ νὰ ὑποκλέπτει ἔτοιμα ἐρευνητικὰ προϊόντα καὶ νὰ τὰ παρουσιάζει ὡς δικῆς του ἐμπνεύσεως. Πῶς θὰ ἐλεγχθεῖ κάτι τέτοιο⁷; Προφανῶς, ὁ κίνδυνος τῆς πλαστογράφησης ἢ τῆς παραγωγῆς ἐφαρμογῶν μὲ καταστροφικὲς συνέπειες εἶναι πλέον ἢ ὁρατός⁸.

3. Τὸ πρόβλημα ποὺ ἀναδύεται εἶναι καὶ ἐξαιρετικὰ σημαντικὸ ἀλλὰ καὶ ἐπεῖγον, δεδομένου ὅτι ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη, πολὺ ραγδαία, σταδιακὰ ξεπερνᾷ πολλὰς ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἱκανότητες, ἐνδεχομένως ἀκόμη καὶ τὴ δυνατότητα ἐλέγχου τῆς. Αὐτὴ τὴ στιγμή ἡ Microsoft ἔχει κατασκευάσει ἓνα πανίσχυρο σύστημα, τὸ GPT-4⁹ μὲ ἐκτιμώμενο I.Q. 124¹⁰, καὶ ἤδη ἐτοιμάζεται τὸ GPT-5, τὸ ὁποῖο πιθανώτατα θὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἐλεγχθεῖ ἢ θὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ παράγει νέα γνώση ποὺ δὲν θὰ μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ. Πῶς θὰ ἐλεγχθεῖ; Ποιὸς θὰ ὀρίσει τὰ ἠθικὰ κριτήρια καὶ ποιὰ θὰ εἶναι αὐτά; Καὶ πῶς θὰ ἐφαρμοστοῦν, σὲ παγκόσμια μάλιστα κλίμακα¹¹;

4. Ἕνα ἄλλο πρόβλημα εἶναι ὁ τεράστιος κίνδυνος τῆς ἀπόλυτης ἐξάρτησης ἀπὸ μία τέτοια «ζωντανή» καὶ διαλεγόμενη μηχανή. Ὁ ἀρχικὸς ἐντυπωσιασμὸς ποὺ προξενεῖ ὁ διάλογος μὲ μία μηχανὴ ἀσύλληπτου εὗρους γνώσεων καὶ ταχύτατων καὶ εὐέλκτων ἀποκρίσεων

7. Gl. Cohen, "What Should ChatGPT Mean for Bioethics?", ὅ.π., σ. 9.

8. S. Porsdam Mann, Br. D. Earp, N. Møller, S. Vynn, and J. Savulescu, "AUTOGEN: A Personalised Large Language Model for Academic Enhancement-Ethics and Proof of Principle", *The American Journal of Bioethics* 23, 10 (2023), σσ. 28-41.

9. Generative Pretrained Transformer-4.

10. D. Rosario, *The I.Q. of GPT4 is 124 approx*, <https://medium.com/@soltrinox/the-i-q-of-gpt4-is-124-approx-2a29b7e5821e> [2.5.2023]; "The GPT-4 language model recently completed the Scholastic Aptitude Test (SAT), achieving a verbal score of 710 and a math score of 690, resulting in a combined score of 1400. Based on U.S. norms, this corresponds to a verbal IQ of 126, a math IQ of 126, and a full-scale IQ of 124. If taken at face value, one might conclude that GPT-4 surpasses 95% of the American population in intelligence and is approximately as intelligent as the average doctoral degree holder, medical doctor, or attorney".

11. Γ. Κοντόπουλος, «Τεχνητὴ Νοημοσύνη», *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τ. 98, τεύχ. Α', ἐκδ. Γραφεῖον Δημοσιευμάτων Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2023, σσ. 169-174.

δίνει τή θέση του στην ανεξέλεγκτη αίσθηση ότι έχεις απέναντί σου έναν ανυπέρβλητης έξυπνάδας μαγευτικό συνομιλητή, με τόν οποίο δημιουργείς σχέση θαυμασμού και ύποταξης. Αυτό, σε συνδυασμό με την ευκολία που χαρίζει στην αντιμετώπιση της καθημερινότητας, καθιστά τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης ιδιαίτερα ευχάριστη και έλκυστική, με αποτέλεσμα να ευνοεί σχέση υπερβολικού έθιμου και ανεξέλεγκτης εξάρτησης. Όταν ή απλή χρήση του κινητού τηλεφώνου δημιουργεί συνθήκες πλήρους εξάρτησης, αντιλαμβάνεται κανείς τί μπορεί να συμβεί με ένα bot-συνομιλητή. Απόδειξη αυτού του γεγονότος είναι τα όσα προαναφέραμε σχετικά με την ταχύτατη δημοφιλία και διάδοση της πλατφόρμας ChatGPT.

Αυτό που διαφαίνεται από τα παραπάνω είναι ή τάση της Τεχνητής Νοημοσύνης να γίνει ανεξάρτητη από τόν άνθρωπο, παρά τò γεγονός ότι ή Γενικευμένη Τεχνητή Νοημοσύνη φαίνεται πώς βρίσκεται αρκετά μακριά στο μέλλον¹². Δεν μπορεί όμως ό δημιουργός του δημιουργήματος να είναι υποχείριός του. Εάν ένα σύστημα είναι μη ελέγξιμο, τότε μπορεί να καταστεί πολύ επικίνδυνο. Ό έλεγχος του ατίθασου υπερκατασκευάσματος είναι ή νέα μεγάλη πρόκληση του ανθρώπου, αυτό που θα αναδείξει και την ανυπέρβλητη αξία και υπεροχή του.

Ήδη οί εξέλιξεις δοκιμάζουν τὰ ανθρώπινα όρια. Τò έρώτημα, όπως διατυπώνεται και από τόν Πρόεδρο του Ι.Σ.Ν. Ανδρέα Δρακόπουλο στο μήνυμά του για τò 2024 είναι κατά πόσον μπορούμε όλοι μαζί να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να αξιοποιήσουμε στòν μέγιστο βαθμό τίς ευκαιρίες και παράλληλα να διαχειριστούμε τίς προκλήσεις που παρουσιάζονται και εάν μπορούμε να διατηρήσουμε τήν ανθρώπινη πλευρά μας ως κοινωνία¹³.

Πάντως, όπως υποστηρίζει και ό Κώστας Δασκαλάκης, οί έπιλογές τών αλγορίθμων επηρεάζουν καθοριστικά τή διαμόρφωση της γνώμης μας

12. Κατερίνα Ίω. Ανέστη, «Ό Κωνσταντίνος Δασκαλάκης θέλει να κάνει τήν Ελλάδα κέντρο τεχνητής νοημοσύνης», *BLUE, Aegean & Olympic Air Inflight Magazine*, September-October 2023, σσ. 88-97.

13. Α. Δρακόπουλος, *Μήνυμα για τò 2024 από τόν Πρόεδρο του ΙΣΝ, Ανδρέα Δρακόπουλο*, <https://www.snf.org/el/nea-istories/nea/anakoinoseis/minyma-gia-to-2024-apo-ton-proedro-tou-isn-andrea-drakopoulo/> [4.1.2024].

και έχουν τεράστιο αντίκτυπο στη ζωή μας. Ός εκ τούτου, χρειάζεται μεγάλη προσοχή στη δημιουργία και στη χρήση τους από τὸν ἄνθρωπο-δημιουργό και τὸν ἄνθρωπο-διαχειριστή αὐτῶν τῶν ἀλγορίθμων¹⁴.

Υπεροχή και μειονεκτήματα τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης

Ένα βασικό ἐρώτημα εἶναι πόση νοημοσύνη τελικά ἔχει ἡ Τεχνητή Νοημοσύνη. Στὴν ἀξιολόγηση τῆς «νοημοσύνης» ἐνὸς ὑπολογιστοῦ ὑπάρχει τὸ λεγόμενο Turing test¹⁵, σύμφωνα με τὸ ὁποῖο ἕνας ὑπολογιστὴς θεωρεῖται «νοήμων» ὅταν οἱ ἀπαντήσεις του σὲ ἐρωτήματα ποὺ τοῦ τίθενται εἶναι τέτοιες, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις ἂν προέρχονται ἀπὸ ἄνθρωπο ἢ ἀπὸ μηχανή.

Μάλιστα, τὸ νέο αὐτὸ τεχνολογικὸ ἄνθρωποειδὲς ἔχει κάποιες μοναδικὲς ιδιότητες, ποὺ τὸ ἐμφανίζουν νὰ ὑπερτερεῖ τοῦ ἀνθρώπου:

- (α) τεράστια μνήμη και εὐρύτατη γνώση
- (β) δυνατότητα ἐπεξεργασίας θεμάτων σὲ ὅλο τὸ γνωστικὸ φάσμα·
- (γ) ἐντυπωσιακὰ ταχύτατη και εὐέλικτη σκέψη.
- (δ) Δὲν γηράσκει. Ἀντίθετα, διαρκῶς ἀνανεώνεται. Μειώνονται οἱ ἀτέλειές του, αὐξάνονται τὰ πλεονεκτήματά του.
- (ε) Διαλέγεται με ψυχραιμία, χωρὶς ἐμπάθεια, θυμό, ὕβρεις, χαρακτηρισμούς.

Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ γνώση του, ἐνῶ εἶναι εὐρύτατη, δὲν εἶναι βαθειά· ἡ σκέψη του, ἐνῶ εἶναι ταχύτατη, δὲν εἶναι ἐλεύθερη· ἐνῶ διαρκῶς ἀνανεώνεται, ἀδυνατεῖ νὰ πρωτοτυπήσει· ἐνῶ ἐντυπωσιάζει, δὲν συγκινεῖται· ἐνῶ ἐξαρτᾶσαι ἀπὸ αὐτό, δὲν νοιώθεις ὅτι αὐτὸ ἔχει αἰσθήματα ἀπέναντί σου, ἂν σὲ μισεῖ ἢ σὲ συμπαθεῖ.

Ὁ κίνδυνος ὅμως νὰ πιστέψουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι λειτουργοῦμε ὡς ὑπολογιστὲς με σάρκα, ὅτι συγγενεύουμε πρὸς μηχανὲς με σκέψη και εὐφυΐα, με τὶς ὁποῖες μάλιστα ἐπικοινωνοῦμε ἄριστα, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος. Ἡ ἐπικοινωνία γίνεται χωρὶς νὰ ὑπάρχει κοινωνία, ἡ

14. Ὁ.π., σ. 92.

15. B. St. George, "Turing Test", *Tech Accelerator*, <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/definition/Turing-test> [April 2023].

ἐλεύθερη νόηση ὑποτάσσεται στὴν ὀγκώδη πληροφορία, τὸ πρόσωπο στὴν ψηφιακὴ μηχανή¹⁶.

Αὐτὸ ὅμως δημιουργεῖ καὶ μία σύγχυση. Ἡ ἐντυπωσιακὴ εἰκόνα, ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸν ὑπολογιστὴ, μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει στὴν παραπλανητικὴ ἀντίληψη ὅτι οἱ ὑπολογιστὲς ἔχουν συνείδηση, ἔχουν λογικὴ ἢ ἀκόμη καὶ συναισθήματα. Παρὰ ταῦτα, δὲν διαθέτουν κατανόηση. Ἐνῶ κανεὶς μπορεῖ νὰ συνομιλεῖ μαζί τους μέσῳ ChatGPT καὶ νὰ κατανοεῖ τί λένε, τὰ chatbots δὲν καταλαβαίνουν τὸ περιεχόμενο τῶν διαλόγων, δὲν ἔχουν συνείδηση τοῦ τί «σκέπτονται», ἔστω καὶ ἂν μᾶς πληροφοροῦν σωστά, οὔτε κι ἐμεῖς ξέρουμε πῶς σκέπτονται.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση εἶναι μὴ ἀλγοριθμικὴ καὶ συνεπῶς εἶναι ἀδύνατο νὰ μοντελοποιηθεῖ ἀπὸ μία συμβατικὴ ψηφιακὴ Turing machine¹⁷. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι νοήμον ὢν, ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη δὲν εἶναι τόσο νοημοσύνη, εἶναι μᾶλλον εὐφυΐα. Ἴσως ὀρθότερος ὅρος ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν περιγράφει νὰ εἶναι Ὑπολογιστικὴ Εὐφυΐα¹⁸.

Δ. Θεολογικὲς σκέψεις

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ πράγματα ἐξελίσσονται ραγδαῖα καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ φαντασία καὶ ἡ συναφὴς ψυχολογία συχνὰ συντρίβουν καὶ καθιστοῦν δυσδιάκριτὴ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Ὡς ἐκ τούτου, μία τελικὴ θεολογικὴ τοποθέτηση εἶναι μᾶλλον ἐπισφαλής. Ἐνδεικτικὸ τῆς ἐπικαιρότητας καὶ σημασίας τοῦ θέματος τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης ἀπὸ πλευρᾶς Ἐκκλησίας καὶ θεολογίας εἶναι ὅτι τελευταῖα βλέπουν τὸ φῶς ἀρκετὲς μελέτες καὶ ὀργανώνονται ἐνδιαφέροντα συνέδρια.

16. Τὸ πρῶτο ἀνθρωποειδὲς ρομπὸτ κατασκευάσθηκε στὸ Hong Kong ἀπὸ τὴν Hanson Robotics τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2016 καὶ πολιτογραφήθηκε στὴ Σαουδικὴ Ἀραβία μὲ τὸ ὄνομα Sophia τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2017.

17. R. Penrose, *The Emperor's New Mind*, ch. 2: Algorithms and Turing Machines, Oxford University Press, Oxford 2016.

18. Γ. Σπύρου, *Ἐρευνα: Ὑπολογιστικὴ Εὐφυΐα μὲ ἀπλὰ λόγια*, <https://ygeia-news.com> [4.3.2019].

Παρά ταῦτα, ὅπως γράφει ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος (Σαββάτος), «ἡ σύγχρονη τεχνολογική ἀνάπτυξη θὰ ἀποτελέσει τὸ σοβαρότερο ζήτημα τὸ ὁποῖο θὰ ἀντιμετωπίσει ἡ ἀνθρωπότητα στὸ ἄμεσο μέλλον καὶ θὰ χαρακτηρίσει ὁλόκληρο τὸν 21ο αἰῶνα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, τὸ χρέος τῆς Ὁρθόδοξης θεολογίας εἶναι προφανές καὶ ἐπιτακτικό»¹⁹, ἐνῶ ἡ εὐκαιρία γιὰ τὴν ἀντιπρόταση τοῦ μεγαλείου τῆς Ὁρθόδοξης ἀνθρωπολογίας εἶναι μοναδική.

Στὴ βάση αὐτὴ μποροῦμε νὰ καταθέσουμε κάποιες σκέψεις ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἀναντίρρητα μεγάλο ἐπίτευγμα τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης ἐν γένει.

Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου

Καθὼς ὁ ἄνθρωπος τεχνολογεῖται στὸ ἐπίπεδο τῆς σκέψεως καὶ τῆς λογικῆς, καθὼς ἀναδύονται νέες μορφές καὶ ἐκφράσεις ἐπικοινωνίας, δημιουργεῖται ἕνα πρωτοφανές εἰκονικὸ εἶδος ἀνθρώπου μὲ περιορισμένη αὐτεξουσιότητα, ἐκφυλισμένη ἐλευθερία καὶ μηχανοποιημένη ταυτότητα.

Δημιουργεῖται μία τεχνολογικὴ ὄντοτητα, ποὺ ἐνῶ βιολογικὰ καὶ συναισθηματικὰ δὲν προσομοιάζει μὲ τὸν ἄνθρωπο οὔτε ἔχει ἠθικὲς ἀρετές καὶ ἐλαττώματα, κατέχει σὲ μέγιστο βαθμὸ τὴν εἰδοποιὸ διαφορά του ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄντα, δηλαδὴ γνώση, γλῶσσα καὶ δημιουργικὴ σκέψη, καὶ μὲ αὐτὰ ἐπικοινωνεῖ. Διαθέτει δυνατότητες ἀλάνθαστου, χωρὶς ὅμως ἐγγυήσεις ἀλαθῆτος. Οἱ γνώσεις του δὲν ὑποτάσσονται σὲ κάποια δική του βούληση. Δὲν ἔχει βούληση. Ἡ ὅποια δύναμη καὶ ἀξία του ἀντλεῖται ἀπὸ τὶς τεράστιες δυνατότητές του, ὅχι ἀπὸ τὶς ἀρετές του.

Δίπλα στὸν «κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσίν Του» πλασμένον ἄνθρωπο, ἐμφανίζεται ἕνα ἀνθρώπινο τεχνολογικὸ κατασκεύασμα, τὸ ὁποῖο στερεῖται μὲν τῶν ιδιοτήτων τοῦ ὄντος, ἀλλὰ ἐκφράζεται ὡς ἀνθρωποειδές, ὡς σκεπτόμενη λογικὴ ὑπερμηχανή, χωρὶς τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀνθρώπινης ἀσυμμετρίας καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ σφάλματος.

19. Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος Σαββάτος, *Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης τεχνολογίας – Μία πρόκληση γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη θεολογία*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, Καλαμάτα 2019, σ. 9· πρβλ. καὶ ὁ ἴδιος, «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης τεχνολογίας. Μία πρόκληση γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη θεολογία», *Θεολογία* 90, 3 (2019), σσ. 19-41.

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἔχει πολλὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα ὑπερέχει. Εἶναι αὐτὰ ποὺ προσδιορίζουν τὴν ὁμορφιά, τὴν πραγματικὴ ἀξία καὶ τὸ μεγαλεῖο του. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν προέκυψαν ὡς ἀποτέλεσμα λογικῶν διεργασιῶν, ἀλλὰ προήλθαν ἀπὸ ἀπρόβλεπτη διαισθητικὴ ἔμπνευση. Ἐπίσης, οἱ ἀξίες, τὰ ἰδανικά, τὸ ἠθικὸ αἰσθητήριο, ἡ πίστη στὸν Θεὸ ἢ ἡ ἀναζήτηση τοῦ ὑπερβατικοῦ, αὐτὰ ἀποτελοῦν ἰδιώματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὰ ὁποῖα ὁρίζουν καὶ τὴ συμπεριφορὰ του. Ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη, οἱ ἐσωτερικὲς συγκινήσεις, τὸ θυμικόν, ἡ βούληση, ἡ στάση ἔναντι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ περιγράφουν τὴν αὐτεξουσιότητα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν ὁδηγήσει σὲ μεγαλουργία ἢ αὐτοκαταστροφή. Τίποτε ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν διαθέτει ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη, οὔτε καὶ τὸ ἔνστικτο τῶν ζώων. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτήν, εἶναι λογικὴ μηχανὴ ποὺ ἀδυνατεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τοὺς κανόνες λειτουργίας της καὶ νὰ κάνει καὶ λάθη. Δὲν ἔχει συνείδηση.

Ἐπιπλέον, ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργὸς ἀγάπης, μάλιστα θεϊκῆς, ἐνῶ τὰ προϊόντα Τεχνητῆς Νοημοσύνης εἶναι κατασκευάσματα ἀνθρώπινης ματαιοδοξίας.

Τὸ ἐνδεχόμενο μίᾳ μὴ ἀνθρώπινη νοημοσύνῃ νὰ δημιουργήσῃ ἕναν νέο κόσμον ἐκτεθειμένο στὴν παραπληροφόρηση ἢ νὰ παραχθοῦν νέες ιδεολογίες, νέες λατρεῖες, νέες θρησκείες, νέες ἠθικὲς ἀντιλήψεις, νέος πολιτισμός, πράγματα ἐντελῶς ξένα πρὸς τὰ ὑφιστάμενα, εἶναι πλέον ἢ ὁρατό. Ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη δὲν διορθώνει τὸν κόσμον, οὔτε ἀπλῶς τὸν βελτιώνει, οὔτε μόνο τὸν ἀλλάζει· φτιάχνει ἕναν νέο, ἐντελῶς διαφορετικὸν κόσμον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐκαιρία μέσα ἀπὸ τὴν πρόκληση νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μοναδική. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀξίζει ἐπειδὴ ἔχει εὐφυΐα, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι νοήμων, ἔχει νοῦ καὶ συνείδηση –ὄχι τεχνητὴ οὔτε ὑπολογιστικὴ ἀλλὰ φυσικὴ– ἔχει σοφία καὶ σύνεση δοσμένες ἄνωθεν. Αὐτὴ ἀνοίγει τὸν ἄνθρωπο στὸν κόσμον τῶν ἐνεργειῶν τῆς θείας χάριτος, τῆς αἰωνιότητος, τῆς ὑπέρβασης διὰ τῆς πνευματικῆς ὁδοῦ. Ἡ Τεχνητὴ Εὐφυΐα τυφλώνει μὲ τὸν ἐντυπωσιασμό τῶν ὀρωμένων καὶ βέβαια δὲν ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀλήθεια τῶν μὴ ὀρωμένων.

Ἐπιστημονική παν-γνωσία καὶ Τεχνολογική παντο-δυναμία

Ἡ σύγχρονη ζωὴ καὶ σκέψη ἔχει καίρια διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐκρηκτικὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας. Τὸ ἓνα συμπληρώνει τὸ ἄλλο καὶ τὰ δύο μαζὶ δὲν προστίθενται, ἀλλὰ πολλαπλασιάζουν τὸ ἀποτέλεσμα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ σύζευξή τους γεννᾷ εἴτε παράλογους φόβους εἴτε ἐλπίδες ἢ καὶ φαντασιώσεις μεταφυσικοῦ διαμετρήματος.

Ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴν αἴσθηση τῆς παγγνωσίας του, ἡ δὲ τεχνολογία τῆς παντοδυναμίας.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν ἐδράζεται στὸ ὅτι θεωροῦμε πῶς (α) γνωρίζουμε καὶ κατανοοῦμε τὰ πάντα –«θεωρία τῶν πάντων» στὴ Θεωρητικὴ Φυσική– καὶ (β) μποροῦμε τὰ πάντα, νὰ δημιουργήσουμε δηλαδὴ ζωὴ ἐκ τοῦ μηδενός, νὰ «κατακτήσουμε» τὸ διάστημα, νὰ τεχνολογήσουμε τὸν ἄνθρωπο –βιοτεχνολογία, γενετικὴ μηχανικὴ, ρομποτικὴ τεχνολογία–, νὰ μιμηθοῦμε τὶς πολὺπλοκες λειτουργίες τοῦ ἐγκεφάλου, νὰ τὶς ἀναπαραγάγουμε καὶ νὰ φτιάξουμε τὸν ρομποτικὸ ἄνθρωπο, τὸν μετα-ἄνθρωπο – τὸν μετὰ τὸν *homo sapiens* ἄνθρωπο.

Ἀμφισβήτηση τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτο-θεοποίηση

Ἐπειδὴ προφανῶς δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος ὡς εἶναι ἢ ἐπειδὴ φιλοδοξοῦμε ὡς ἄνθρωποι νὰ φτιάξουμε κάτι καλύτερο ἀπὸ ἐμᾶς, ἐπιδιώκουμε νὰ ξεπεράσουμε τὸν Δημιουργό μας, ἀκόμη καὶ νὰ Τὸν διορθώσουμε. Εἶναι ἡ βαθειὰ ἀρρώστια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· νὰ φτιάξουμε τὸν δικό μας παράδεισο, τὸν δικό μας κόσμο, τὸν δικό μας ἄνθρωπο, τὸν ἀντικαταστάτη τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπο.

Μὲ ἄλλα λόγια, ἐπειδὴ νοιώθουμε οἱ ἴδιοι παντογνώστες καὶ παντοδύναμοι, δὲν ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ πάνσοφο καὶ παντοδύναμο Θεό, δὲν Τὸν θέλουμε καὶ ἐπιδιώκουμε νὰ ἀποδείξουμε ἢ ὅτι εἴμαστε ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν Θεό ἢ ὅτι ἐμεῖς ἔχουμε θεϊκὲς δυνατότητες ποὺ δὲν πηγάζουν ἀπὸ Αὐτόν· ἀντὶ νὰ ὁμοιωθοῦμε πρὸς τὸν Θεό, ἐπιδιώκουμε νὰ Τὸν ἀντικαταστήσουμε, νὰ γίνουμε «ὡς θεοί»²⁰.

Ἔτσι, ἀρνούμαστε ὅτι εἴμαστε δημιουργήματα κάποιου θεοῦ, ἀμφισβητοῦμε τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, πιστεύουμε ὅτι εἴμαστε προῖον τύχης καὶ ἐξέλιξης, ἐπιλέγουμε τὸν ρόλο τοῦ δημιουργοῦ ἐμεῖς γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ ἀναδύεται ἐνδόμυχα ἡ ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία τῆς

20. Γεν. 3, 5.

ἀναδημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν μᾶς ἀρέσει ὁ ἄνθρωπος, ὅπως τὸν ἔφτιαξε ὁ «ὑποτιθέμενος» θεός. Ἡ μεγαλύτερη καταξίωσή μας φαίνεται πὼς εἶναι τὸ νὰ φτιάξουμε κάτι ἀνώτερο ἀπὸ ἐμᾶς.

Αὐτὸ κρύβουν οἱ διορθωτικὲς γενετικὲς παρεμβάσεις, οἱ τεχνικὲς ἀλλαγῆς τοῦ φύλου, ἡ ἐνίσχυση τοῦ νευρικοῦ κυττάρου καὶ τῆς γενετικῆς ταυτότητας καὶ φυσικὰ ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη. Ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι θεραπείες· εἶναι βελτιώσεις, διορθώσεις, τροποποιήσεις, μεταδημιουργικὲς τεχνικὲς. Στὸ βάθος τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος κρύβεται μία ἀλαζονικὴ ἀθεΐα – ἢ μᾶλλον ἀντιθεΐα καὶ αὐτοθεοποίηση.

Εὐφυΐα καὶ σοφία

Στὴ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ γλῶσσα νοῦς καὶ νοημοσύνη παραπέμπουν σὲ εὐφυΐα, ἐξυπνάδα, γνώση καὶ ἴσως κατανόηση. Στὴ φιλοσοφία ὁ νοῦς παραπέμπει σὲ σοφία, σύνεση, φρόνηση, διάκριση. Τὸ πρῶτο μπορεῖ νὰ ἐκφράζεται μὲ τὴν Τεχνητὴ Νοημοσύνη, μόνον τὸ δεύτερο ὅμως μπορεῖ νὰ τὴ διαχειρισθεῖ.

Ἐπίσης, ἡ σοφία γεννᾷ καὶ δημιουργεῖ πολιτισμό, τέχνη, αἰσθητικὴ, εὐγένεια, ἐνεργὸ πίστη. Ἡ ἀλόγιστη γνώση δημιουργεῖ τεχνικὴ, τεχνολογία, πρακτικότητα, ρίσκα, διλήμματα, ἀμφισβητήσεις. Ἡ γνώση συνδυάζει πληροφορίες· ἡ σοφία τὶς ἀναλύει καὶ ἐμβαθύνει.

Σήμερα ἔχουμε ἔξυπνους καὶ μορφωμένους, ἀλλὰ ὄχι σοφοὺς. Γι' αὐτὸ καὶ παρὰ γοῦμε ὑψηλῆς τεχνολογίας προϊόντα, ἀλλὰ δὲν παρὰ γοῦμε πολιτισμό. Ἐδῶ ἐστιάζεται τὸ πρόβλημα. Αὐτὸ ἀπὸ μόνον τοῦ ἀλλάζει τὸν ἄνθρωπο. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἀλλαγὴ. Προτοῦ φτιάξουμε τὸ δικό μας ὁμοίωμα, ἔχουμε ἤδη ἀλλάξει ἐμεῖς.

Ἡ τεχνολογία, ὅταν δὲν προάγεται ὡς καρπὸς σοφίας ἀλλὰ ἐξελίσσεται ὡς ἀποτέλεσμα ἀλαζονικῆς φιλοδοξίας²¹ ἢ ὡς δικαίωμα καὶ μόνον, τελικὰ δὲν ικανοποιεῖται τόσο μὲ τὸν δημιουργό-ἄνθρωπο ὅπως αὐτὸς εἶναι, ὅσο μὲ τὸ δημιούργημά του. Αὐτὸς εἶναι ὁ παραλογισμὸς τῆς ἀλαζονείας· ἀρνεῖται κανεὶς νὰ ἀγαπήσει αὐτὸ ποὺ εἶναι καὶ ἀγαπάει περισσότερο αὐτὸ ποὺ κατασκευάζει. Ὁ χωρὶς σοφία ἄνθρωπος δὲν βολεύεται οὔτε μὲ αὐτὸ ποὺ εἶναι οὔτε μὲ αὐτὸ ποὺ ἤδη κατέχει.

21. Ἡ ἀλαζονεία τῆς ἀνακάλυψης ἀντιδρᾷ σὲ κάθε ἔλεγχον: “Innovation eats regulation for breakfast”.

Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι ὅτι, καθὼς κατασκευάζεται ὁ ρομποτικὸς ἄνθρωπος, καταστρέφεται ὁ «ἐν τιμῇ ὢν ἄνθρωπος»²², «ὁ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ»²³ πλασμένος ἄνθρωπος, ὁ σοφός, καὶ φτιάχνεται ὁ χειρότερος, αὐτὸς ποὺ ὡς πρὸς μὲν τὴν συμπεριφορὰ ὁμοιώνεται «τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις», ὡς πρὸς δὲ τὶς ιδιότητες μὲ τὶς μηχανές.

Σχέση ἀνθρώπου καὶ εἰκονικοῦ τεχνολογικοῦ εἰδώλου του

Ὁ ἄνθρωπος, ὄντας ὁ ἴδιος μία πολύπλοκη εὐφυὴς βιολογικὴ μηχανὴ μὲ ἐξαιρετικὲς δυνατότητες, τελικὰ μπορεῖ καὶ κατασκευάζει ψηφιακὰ ὁμοιώματά του, βελτιωμένη ἐπανάληψη τῶν χαρακτηριστικῶν του.

Στὸ τεχνητὸ δημιούργημά του, ἀκόμη καὶ ἡ σκέψη περιορίζεται στὸ ἐπίπεδο τῆς τεράστιας μνημονικῆς καταγραφῆς, ἡ κριτικὴ ἱκανότητα συρρικνώνεται σὲ λήψη στατιστικῶν ἀποφάσεων, ἡ συνείδηση ἐκφυλίζεται σὲ ἀντίληψη, ἡ ἐπικοινωνία σὲ ἀνταλλαγὴ μηνυμάτων. Προφανῶς οὔτε στὴν ἰδανικὴ τῆς μορφῆς μία τέτοια μηχανὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ περιέχει ἔννοιες ὅπως ἐλευθερία, ἠθικὴ, ἀρετές, ἐλαττώματα, πρωτότυπη δημιουργία, δημιουργικὴ αἰσθητικὴ, πολιτισμός.

Συνεπῶς, ἡ σχέση, ἡ ἐπικοινωνία μὲ τέτοια δημιουργήματα, ἀποκτᾷ μία ἐντελῶς ἄλλη διάσταση. Δὲν εἶναι περιχωρητικὴ οὔτε φυσικὰ μυστικὴ καὶ ἐνδιάθετη. Εἶναι περισσότερο χρηστικὴ καὶ πρακτικὴ. Ἡ σχέση δὲν εἶναι κοινωνία ἀγάπης, ἀλλὰ ὑπάρχει μόνον ὡς συμφέρον, ὡς ἐνδιαφέρον παιχνίδι, ὡς διασκέδαση, ὡς ἐπίλυση πρακτικῶν προβλημάτων. Τίποτε παραπάνω.

Μπορεῖ κάποιος στὴ σχέση αὐτὴ νὰ ἀνταλλάξει τρυφερότητα μὲ τὸ δημιούργημά του, νὰ μοιρασθεῖ χαρά; Αὐτὸ τὸ εἰκονικὸ εἶδωλο θὰ μπορεῖ νὰ ἀγαπήσει, νὰ δακρύσει, νὰ συγκινηθεῖ; Φυσικὰ, κανένας λόγος γιὰ πνευματικότητα. Δηλαδή ἡ μετάνοια, ἡ ἀγάπη, ἡ καλωσύνη, ἡ συμπάθεια, ἡ συγχώρηση πῶς θὰ μπορούσαν νὰ ἐκφραστοῦν; Θὰ μπορούσε νὰ μοιρασθεῖ κανεὶς μαζὶ μὲ κάποιον τύπο εὐφυοῦς μηχανῆς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ; Στὴν καλύτερη περίπτωσιν, ἂν τὸ εἶχε σχεδιάσει κάποιος πιστὸς χριστιανός, τὸ μόνον ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τοῦ προσφέρει εἶναι ἴσως πολλὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα, πλῆθος πατερικῶν ἀπόψεων καὶ σχετικὲς ἀγιογραφικὲς παραπομπές.

22. Ψαλμ. 48, 13.

23. Γεν. 1, 26.

Κατόπιν τούτων, τὸ νὰ θέλει κανεὶς νὰ φτιάξει ἓνα ἀπόλυτα ἀκριβὲς ἀνθρώπινο ὁμοίωμα, ἓναν εἰκονικὸ ἑαυτό, ποὺ νὰ τὸ λατρεύει μάλιστα καὶ νὰ τοῦ ὑποτάσσεται ὁ ἴδιος, ἀκούγεται νοσηρὸ καὶ ἀλαζονικὸ καὶ ὄχι μόνον εἰδωλολατρικόν. Ἡ εἰδωλολατρία ἔχει ἓναν ἄλλον θεὸ ποὺ εἶναι μᾶλλον ξένος καὶ ἄγνωστος, θεωρεῖται πάντως ὑπαρκτός, ποὺ ἀποτυπώνεται σὲ κάτι ὑλικό. Ἐδῶ ἔχουμε θεὸ ποὺ εἶναι κατασκευάσμα, προῖόν δικό μας· ἐμεῖς εἴμαστε οἱ δημιουργοὶ του, εἶναι «κατ' εἰκόνα» δική μας καὶ δὲν ἀποτελεῖ ὁμοίωμα κάποιου θεοῦ ἀλλὰ δικό μας. Ἐπιθυμοῦμε αὐτὸς νὰ μᾶς μοιάσει καὶ ὄχι ἐμεῖς νὰ ὁμοιάσουμε πρὸς τὸν Θεό, τὸν Ὅποιον ὄχι μόνο δὲν θέλουμε νὰ ἀνακαλύψουμε, οὔτε μόνο Τὸν ἔχουμε ἐκτοπίσει ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα τῶν ἐλπίδων καὶ προοπτικῶν μας, οὔτε πάλι μόνον ἀρκούμεστε στὴν ἄρνηση τῆς ὑπάρξεώς Του, ἀλλὰ διαρκῶς στριφογυρίζουμε γύρω ἀπὸ τὶς δῆθεν ἀποδείξεις τῆς ἀνυπαρξίας Του. Στὴν οὐσία λατρεύουμε τὸν ἑαυτό μας. Καμαρώνουμε ὄχι γιὰ τὶς μηχανικὲς ἱκανότητες τοῦ δημιουργήματός μας, ἀλλὰ γιὰ τὸ ὅτι τὸ δημιουργήσαμε ἐμεῖς, καὶ μάλιστα τελειότερο ἀπὸ μᾶς.

Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι τὸ ἂν θὰ φτιάξουμε τὸν εὐφυῆ ἄνθρωπο, ἀλλὰ γιατί καὶ πῶς θέλουμε νὰ φτιάξουμε. Δὲν εἶναι καθόλου κακὸ πρᾶγμα ἡ τεχνολογία οὔτε καὶ ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη. Εἶναι καὶ ἐφικτό, θὰ μπορούσε νὰ εἶναι καὶ εὐεργετικό. Ἄν ὑπάρχει κάποιος κίνδυνος σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ ἐντυπωσιακὸ καὶ πρωτόγνωρο ἐγχείρημα, αὐτὸς δὲν εἶναι ἡ Τεχνητὴ Νοημοσύνη καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ ἡ ἐνδεχόμενη πνευματικὴ ἀφροσύνη τοῦ σχεδιαστῆ καὶ τοῦ κατασκευαστῆ της.

Εἰδωλολατρία ἢ καὶ μία νέα ἀνθρωπολογία;

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως τὸν γνωρίζει ἡ σημερινὴ ἐποχή, ἀλλάζει. Χάνοντας τὴν προοπτικὴ τοῦ Θεοῦ συμπιέζεται σὲ μία βιολογικὴ καὶ τώρα μηχανικὴ ὄντοτητα. Καὶ μόνο ποὺ μαγεύεται ἀπὸ τὴ μέθη τῆς δημιουργίας τοῦ εἰκονικοῦ εἰδώλου του, ὅπως τὴν ἐπιχειρεῖ, ἔχει ἤδη ὑποστεῖ ἀλλαγὴ. Ἡ ἀξία του ὑποβαθμίζεται, ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸ ἐπινόημα τῆς λεγόμενης ἀξιοπρέπειάς του καὶ ἐξαντλεῖται στὰ δικαιώματά του. Ἡθικὸ πλέον δὲν θεωρεῖται ὅ,τι προάγει τὴν ἀξία του, ἀλλὰ ὅ,τι ἱκανοποιεῖ τὶς φιλοδοξίες, τὰ θελήματα, τὰ δικαιώματά του. Ἡ αὐτεξουσιότητά του κινδυνεύει νὰ θυσιασθεῖ στὸν βωμὸ μιᾶς νομοτελειακῆς παντοδυναμίας. Στὴ θέση τῶν ἀρχετύπων βάζει εἰδῶλα καὶ ἀντικαθιστᾷ τὴν προοπτικὴ τῆς θέωσης μὲ τὴν πλάνη τῆς αὐτοθεοποίησης. Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ «κατ' εἰκόνα

Θεοῦ» πλασμένου ἀνθρώπου ἀνατρέπεται ἀπὸ μία νέα ἀνθρωπολογία, αὐτὴν τοῦ αὐτο-θεοποιημένου ἀνθρώπου.

Ὁ κίνδυνος νὰ χάσουμε τὸν ἄνθρωπο καθὼς προσπαθοῦμε νὰ φτιάξουμε τὸν μετα-ἄνθρωπο, δηλαδὴ τὸ εἰκονικό μας, εἶναι ὁρατός· ὅπως ἀκριβῶς ἡ λατρεία τοῦ εἰδώλου τοῦ θεοῦ ἐξαφανίζει τὸν ἴδιο τὸν Θεό.

Τελικὰ ὁδηγοῦμαστε σὲ μιὰ ἀνθρωπολογία, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία βιολογικὴ μηχανὴ μὲ ἀρχὴ καὶ ὀριστικὸ τέλος, ὁ θάνατος σημαίνει τελεσίδικη ἐπιστροφὴ στὴν ἀνυπαρξία, ὅπου ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς εἶναι δυσδιάκριτη μέσα στὸν ἀπέραντο ὠκεανὸ τοῦ κοσμικοῦ χρόνου, ἡ στιγμὴ καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου ἄγνωστα, ἡ μορφή τῆς ζωῆς ἀπρόβλεπτη καὶ ἡ μόνη του ἱκανότητα εἶναι νὰ κατασκευάσει τὸν «ἄνθρωπο», ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ξεπεράσει σὲ δύναμη καὶ εὐφυΐα καὶ θὰ τὸν καταστρέψει. Αὐτὴ εἶναι ἐν συνόψει ἡ σύγχρονη ἀπαξιοτικὴ ἀνθρωπολογία!

Ἡ Ἐκκλησία ὅμως ἔχει τὴ δική της διαχρονικὴ ἀντιπρόταση. Ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Μὴ μείνωμεν, ἀδελφοί, ὅπερ ἐσμέν, ἀλλ' ὅπερ ἤμεν γενώμεθα»²⁴ ἀντηχεῖ μέσα στὴν ἀλήθεια τῆς ἱστορίας ὡς προοπτικὴ μας. Προοπτικὴ μας εἶναι ὁ θεόπλαστος ἄνθρωπος τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς Γενέσεως, ὁ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἰκονίζει τὸν Θεό, ποὺ κινεῖται στὴν προοπτικὴ τῆς ὁμοιώσεώς Του καὶ ἀξιώνεται ἀκόμη καὶ τῆς κατὰ χάριν κοινωνίας μαζί Του, εἶναι ἡ ἀρχὴ μας, τὸ παρελθόν μας. Καὶ ἡ ἐπιβεβαίωση τοῦ Κυρίου ὅτι «ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει»²⁵ καταδεικνύει τὴν ἀξία καὶ τὴ δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ μείζονα δὲν εἶναι ὁ τεχνητῆς εὐφυΐας ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὰ ἔργα ποὺ ὁδηγοῦν στὸν ἁγιασμένο, στὸν ἐνχριστωμένο, στὸν θεώμενο ἄνθρωπο. Δὲν χρειάζεται νὰ ξεπεράσουμε τὰ φυσικὰ ιδιώματά μας, ἀλλὰ νὰ ὑπερβοῦμε τὴν παχύτητά μας, τὴν ἀμαρτωλότητά μας.

Ἀλήθεια, τί σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει τὸ ὄραμα τοῦ ὑλικοῦ καὶ φθαρτοῦ μετα-ανθρώπου τῆς Τεχνητῆς Εὐφυΐας μὲ αὐτὸ τοῦ θεωμένου ἀνθρώπου;

Ὡς Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ φοβόμαστε ὅλην αὐτὴν τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ ἐξέλιξη, ὅσο προχωρημένη καὶ ἂν εἶναι.

24. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΑΘ' *Εἰς τὰ ἅγια Φῶτα*, Ε.Π.Ε. 5, σ. 72.

25. *Ιω.* 14, 12.

Ὅφειλουμε ὅμως νὰ φιλοτιμηθοῦμε νὰ ἀποκτήσουμε «φιλόσοφον νοῦν», προκειμένου νὰ κρίνουμε τὸ ἀποτέλεσμα καὶ νὰ ἀξιοποιήσουμε τὸ ἐπίτευγμα, καὶ «ζέον πνεῦμα»²⁶, ὥστε νὰ δώσουμε στὸν σύγχρονο κόσμο τὴ μαρτυρία τῆς αἰώνιας ἀλήθειας μας. Ὁ κόσμος δὲν διψᾷ γιὰ Τεχνητὴ Εὐφυΐα· ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν σοφία. Ἡ πρώτη μπορεῖ νὰ φέρει καὶ τὴν καταστροφή· ἡ δευτέρα ἐγγυᾶται τὴ ζωή.

Δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ φτιάξουμε μηχανὲς ποὺ θὰ μᾶς καταστρέψουν. Ὑπάρχουν χίλιοι λόγοι νὰ φτιάξουμε αὐτὲς ποὺ μᾶς ὑπηρετοῦν. Τὸ πρῶτο τὸ μποροῦμε γιατί ἔχουμε εὐφυΐα. Τὸ δεύτερο τὸ θέλουμε γιατί ἔχουμε νοημοσύνη. Τελικά, τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι τί μποροῦμε, ἀλλὰ τί θέλουμε. Ὁ «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ» ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ «κατ' εἰκόνα ἄνθρωπου καὶ ὑπέρβασιν αὐτοῦ» κατασκευάσματός του.

Τὸ κήρυγμα καὶ ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἐπίκαιρα ὅσο ποτέ.

SUMMARY

Artificial Technology (ChatGPT) Bioethical and theological speculation

By H.E. Nikolaos (Chatzinikolaou)
Metropolitan of Mesogaia and Lavreotiki, *PhD*
Harvard University, M.I.T., Aristotle University of Thessaloniki

The technology of Artificial Intelligence and its recent amazing products, such as ChatGPT, have created fears, skepticism, intense conflicts as well as the resignation of high-ranking officials of relevant companies, since all this marks a true revolution in human life that exceeds inviolable limits, produces original images, videos, architectural ideas, musical pieces, ingenious texts, all similar to or even better from those created by human beings.

26. *Ψωμ.* 12, 11.

As human thought and reason are being technologically processed and new forms and expressions of communication emerge, a novel kind of a virtual being is manufactured having limited free-will, degenerated freedom and mechanized identity.

Although it does not resemble to a human being biologically and sentimentally, nor does it have any virtues or faults, it possesses knowledge, language and creative thought and thus is able to communicate. Most likely it does not make mistakes but it cannot guarantee its infallibility. Its knowledge is not controlled by its own will, since it has no will. Its power and value, if any, is drawn from its immense possibilities, but not from its virtues.

Next to man who is made according to God's image and likeness, a human technological creation makes its appearance, which is deprived of the qualities of a human being, but it expresses itself like a human being in the image of a rationally thinking super-machine, lacking though the beauty of human asymmetry.

The danger of believing that we humans operate like computers in flesh, that we are akin to machines that possess thought and intelligence with which we can communicate, is all too great. Communication is effected without communion, free thinking is taken over by voluminous information, and the human person is controlled by digital machines.

Man is the creation of love, in fact of divine love, while the products of Artificial Intelligence are creations of human arrogance.

The chances are great that a non-human intelligence will create a new world exposed to fake information, or that new ideologies, new religions, new ethical values, new culture, all foreign to the existing ones, will emerge.

People are not thirsty for Artificial Intelligence; they are in need of divine wisdom. The first may bring destruction; the second guarantees life. The opportunity of our Church to give witness of its eternal truth to the modern world is greater than ever.